

Verantwoording monitor Sociale Samenhang

September 2024

1. Aanleiding en doel

Als Planbureau Fryslân kijken we naar verschillende thema's vanuit de brede welvaart. Een sterke sociale samenhang draagt bij aan positieve ontwikkelingen rondom veiligheid, gezondheid, welzijn en economische productiviteit en groei. Binnen de monitor 'Sociale Samenhang' kijken we daarom naar thema's die de samenleving kunnen versterken en daarmee ook bijdragen aan de brede welvaart in de provincie.

2. Keuze van indicatoren

Er bestaan verschillende definities van sociale samenhang. Planbureau Fryslân gebruikt het raamwerk voor sociale samenhang van het CBS als uitgangspunt. Het CBS definieert het als hoe men zich gedraagt ten opzichte van elkaar en hoe men meedoet in de samenleving (CBS, 2015).

Participatie, als meedoen in de samenleving, gaat over zowel de relaties die we met elkaar hebben en in welke mate we elkaar helpen, als het meedoen in de samenleving door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of verenigingslidmaatschap. Als laatste heeft participatie ook betrekking op de deelname aan politieke activiteiten.

Vertrouwen is een belangrijke voorwaarde om sociale relaties aan te gaan. Het vertrouwen valt uit te splitsen in vertrouwen in anderen en vertrouwen in instituties. Als er participatie en vertrouwen is in de samenleving, vloeit integratie (zowel binnen als tussen groepen) daaruit voort. In de monitor komen daarom de volgende onderwerpen aan bod:

Sociaal contact

Welke banden of netwerken mensen met elkaar aangaan en in welke frequentie en vorm, biedt een belangrijk inzicht in de mate van sociale samenhang. De mate van verbondenheid in relaties is een belangrijke voorwaarde voor het bieden van sociale steun (Langford et al., 1997). Daarom kijken we ook naar het aantal mensen waarmee inwoners van Fryslân belangrijke persoonlijke zaken bespreken.

Mantelzorg

Het bieden van onbetaalde zorg aan chronisch zieke, gehandicapte en hulpbehoevende naasten is een belangrijke indicator voor sociale samenhang. Er wordt echter steeds meer van mantelzorgers gevraagd. Daarom kijken we ook naar de belasting van mantelzorgers.

Informele hulp

De overheid vraagt burgers elkaar te helpen. De spontane hulp en steun die mensen elkaar bieden buiten georganiseerd verband, vormt een belangrijke indicator voor sociale samenhang.

Verenigingen

Deelname aan verenigingen biedt mensen gelegenheid elkaar te ontmoeten, waardoor hechte banden kunnen ontstaan. Deze hechte banden kunnen uitwerking hebben op verschillende maatschappelijke terreinen.

Vrijwilligerswerk

De mate waarin mensen als vrijwilliger actief zijn is een belangrijke indicator voor sociale samenhang. Nu de verzorgingsstaat is verschoven naar een participatiesamenleving, vraagt de overheid steeds vaker om vrijwilligers en biedt de overheid de ruimte daartoe.

Vertrouwen

Vertrouwen is een belangrijke voorwaarde om verbindingen aan te gaan en vergroot de bereidheid om te handelen in het belang van een groep of gemeenschap. Daarom kijken we naar de mate van vertrouwen van mensen in anderen en in instituties.

Burgerparticipatie

Overheden vinden het belangrijk om hun burgers te betrekken bij het ontwikkelen en implementeren van beleid. Het is daarom relevant om te volgen in hoeverre burgers zelf betrokken willen worden bij het beleid.

3. Definities en toelichting van gebruikte begrippen

Sociaal contact

De mate en vorm van contacten die respondenten van Panel Fryslân fysiek, *online* (telefoon, WhatsApp, Facebook, Skype en andere chatprogramma's) met *familie* (familieleden die niet in eigen huis wonen), *vrienden* (goede vrienden en kennissen) en *buren* (personen die dichtbij iemand wonen) hebben. Daarnaast is er uitgevraagd aan Panel Fryslân met hoeveel mensen (die niet bij de respondent in huis wonen) zij in de afgelopen zes maanden persoonlijke zaken bespraken.

Mantelzorg

Langdurige en onbetaalde zorg voor chronisch zieken, gehandicapten en hulpbehoevenden door naasten (partner, gezins-, familieleden, vrienden, kennissen en buren) vanuit een al bestaande persoonlijke band tussen de mantelzorger en de naaste die hij of zij verzorgt voor minimaal 3 maanden en/of 8 uur per week (CBS, z.d.). Daarnaast is er gevraagd aan de mensen die mantelzorg verlenen of zij zich door het verlenen van mantelzorg of zij zich overbelast voelden. Hierbij gaat het om het percentage mantelzorgers (binnen de groep mantelzorgers) dat zich 'tamelijk zwaar belast' of 'overbelast' voelt. Beide zijn uitgevraagd in de GGD Gezondheidsmonitor.

Mantelzorgpotentieel

Het aandeel inwoners van 50 tot 75 jaar dat potentieel mantelzorg kan geven aan een inwoner van 85 jaar en ouder die zorg nodig heeft. Dit wordt gemeten door middel van de 'Oldest Old Support Ratio'.

Informele hulp

De onbetaalde hulp die respondenten in de vier weken voorafgaand aan de door Panel Fryslân verspreide vragenlijst in hun vrije tijd, buiten organisaties om, hebben gegeven aan anderen buiten het eigen huishouden, zoals aan zieken, burens, familie, vrienden en bekenden.

Lidmaatschap hobby- en vrijetijdsverenigingen

Lidmaatschap van hobby- en vrijetijdsverenigingen van respondenten van Panel Fryslân op het moment van de afname van de vragenlijst. Daarnaast is er uitgevraagd waarom men wel of geen lid is van een vereniging.

Deelname informele groepen

Het buiten organisaties om, op eigen initiatief deelnemen aan groepen, om samen allerlei activiteiten te ondernemen, elkaar te helpen of onderwerpen te bespreken, zoals aangegeven door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Beweegredenen verenigingslidmaatschap

De redenen van respondenten van Panel Fryslân om wel of geen lid te zijn van een vereniging op het moment van afname van de vragenlijst.

Belang verenigingsleven

De mate waarin respondenten van Panel Fryslân het (helemaal) oneens of (helemaal) eens zijn met een aantal stellingen over (het belang van) verenigingen in hun woonomgeving of persoonlijke leven op het moment van afname van de vragenlijst.

Vrijwilligerswerk bij verenigingen

Het wel of niet uitvoeren van vrijwilligerstaken bij zijn/haar vereniging en de manier waarop men dit doet (structureel of incidenteel), zoals aangegeven door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst.

Beweegredenen uitvoeren vrijwilligerstaken voor verenigingen

De redenen van respondenten van Panel Fryslân om wel of geen vrijwilligerstaken uit te voeren voor verenigingen op het moment van afname van de vragenlijst.

Vrijwilligerswerk

Het, door het CBS gerapporteerde, percentage inwoners van 15 jaar of ouder dat vrijwilligerswerk verricht in de laatste twaalf maanden bij diverse verenigingen en organisaties. Dit kan gaan om vrijwilligerswerk voor een bestuur of andere activiteiten.

Vertrouwen in anderen

Dit is het, door het CBS gerapporteerde, aandeel inwoners van 15 jaar of ouder dat over het algemeen vertrouwen heeft in mensen.

Vertrouwen in instituties

Dit is het, door het CBS gerapporteerde, aandeel inwoners van 15 jaar of ouder dat over het algemeen vertrouwen heeft in de Tweede Kamer, politie en rechters. Het aandeel is het gemiddelde van de scores die gegeven zijn per institutie.

Vertrouwen in instituties (panel)

Het aandeel respondenten van Panel Fryslân dat een type institutie een 7 of hoger geeft bij de vraag: 'Hoeveel vertrouwen heeft u op dit moment in de volgende instellingen in Nederland? (1 = geen enkel vertrouwen, 10 = alle vertrouwen).

Betrokken willen worden bij beleid van de gemeente

Het wel of niet betrokken willen worden bij het maken van beleid van hun gemeente, door respondenten van Panel Fryslân op het moment van afname van de vragenlijst. Dit wordt gemeten door de volgende stelling: 'Ik wil graag betrokken worden bij het maken van beleid door mijn gemeente.'

Opleidingsniveau

De hoogst voltooide opleiding is:

- Laag opgeleid: Basisonderwijs, vmbo of een mbo-1 opleiding
- Middelbaar opgeleid: Havo, vwo of een mbo-2, mbo-3 of mbo-4 opleiding
- Hoog opgeleid: Een hbo- of universitaire opleiding

Stad of platteland in Fryslân

- Platteland: Minder dan 5000 inwoners
- Stad: Meer dan 5000 inwoners

4. Bronnen

Panel Fryslân

Panel Fryslân is onderdeel van Planbureau Fryslân en bestaat uit ruim 8.000 leden. Dit zijn inwoners van Fryslân die zesmaal per jaar een online vragenlijst ontvangen over verschillende maatschappelijke thema's die spelen in de provincie. Meer informatie over Panel Fryslân is te vinden op de [website van Planbureau Fryslân](#). Hier kunt u ook een uitgebreide onderzoeksverantwoording van Panel Fryslân vinden.

GGD Gezondheidsmonitor

GGD Fryslân doet iedere vier jaar onderzoek naar de gezondheidssituatie van de Friese bevolking,

door vragen voor te leggen aan Friezen van verschillende leeftijdsgroepen. Voor deze monitor is gebruik gemaakt van data over mantelzorg afkomstig uit de Gezondheidsmonitor

19+ (2012, 2016, 2020 en 2022). Meer informatie kunt u vinden op de [website van GGD Fryslân](#).

Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS

Elk jaar (sinds 2020) brengt het CBS de Regionale Monitor Brede Welvaart uit, waarin op provincie, COROP én (in enkele gevallen) gemeenteniveau kan worden gekeken naar hoe het

gaat met de brede welvaart in de regio. De brede welvaart verschilt namelijk per regio in Nederland. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van de data over brede welvaart in de dimensie 'hier en nu', welke gaat over de persoonlijke kenmerken van mensen, de kwaliteit van hun leefomgeving en hoe het gaat men mensen op het gebied van welzijn en materiële welvaart. Om per gebied betrouwbare cijfers te rapporteren, gebruikt de methode van kleine domeinschatters (KDS). Dit doet het CBS omdat het aantal respondenten van enquêtes relatief klein is naar verhouding met de populatie. Doormiddel van de schattingen kan het CBS toch cijfers genereren voor gebieden waar dit anders niet mogelijk zou zijn. Voor meer informatie over de dataverzameling en analyse van het CBS in de Regionale Monitor Brede Welvaart kunt u de technische toelichting lezen op de [website van het CBS](#).

Overige literatuur

CBS. (z.d.). *Mantelzorg*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/45/een-op-zeven-mantelzorgers-vindt-zichzelf-zwaarbelast/mantelzorg>

CBS. (z.d.). *Sociale samenhang en welzijn*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksomschrijvingen/sociale-samenhang-en-welzijn>

CBS. (2015). *Sociale samenhang: wat ons bindt en verdeelt*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/45/sociale-samenhang-2015-wat-ons-bindt-en-verdeelt>

CBS. (2020). *Sociaal contact: kwantiteit en kwaliteit*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2019/sociaal-contact-quantiteit-en-kwaliteit?onepage=true>

CBS. (2022). *De Heitjes en het verenigingsleven in Heerlen*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-het-verenigingsleven-in-heerlen>

CBS. (2023). *Regionale Monitor Brede Welvaart 2023*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

CBS. (2024, 23 april). *Sociale contacten en maatschappelijke participatie* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85541NED/table?ts=1695287564839>

Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P., & Lillis, P. P. (1997). Social support: a conceptual analysis. *Journal Of Advanced Nursing*, 25(1), 95–100. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1997.1997025095.x>

Planbureau Fryslân. (2021). *Leve de vereniging!* Leeuwarden: Planbureau Fryslân. <https://www.planbureau Fryslan.nl/wp-content/uploads/2021/09/FSP2021-09-Verenigingsleven-Leve-de-Vereniging-achtergrondrapportage.pdf>

Provincie Fryslân. (2023). *Bestjoersakkoart 2023-2027: Oparbeidzje foar Fryslân*. Geraadpleegd van https://cuatro.sim-cdn.nl/fryslan/uploads/bestuursakkoord_2023-2027_nl_1.pdf?cb=v9vcLURj

SCP. (2023a). *Position paper: Meer integrale visie op mantelzorg nodig*. Geraadpleegd van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/09/28/meer-integrale-visie-op-mantelzorg-nodig>

SCP. (2023b). *Sociale en Culturele Ontwikkelingen: Stand van Nederland 2023*. Geraadpleegd van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/04/14/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2023>

SCP. (2024). *Sociale en Culturele ontwikkelingen: Koersen op kwaliteit van de samenleving*. Geraadpleegd van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/03/27/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2024>

5. Contact – voor meer informatie of vragen

In deze publicatie wordt gebruik gemaakt van cijfers van de Gezondheidsmonitor van de GGD (volwassenen en ouderen). Meer informatie over deze Gezondheidsmonitor kunt u vinden op de [website van GGD Fryslân](#). Ook kunt u contact opnemen met het team epidemiologie van GGD Fryslân (epidemiologie@ggdfryslan.nl of 088 22 99 222).

Ook wordt er gebruik gemaakt van cijfers uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS. Voor vragen over deze monitor kunt u terecht op de [website van het CBS](#).

Heeft u vragen of wilt u meer weten over de monitor? Dan kunt u contact opnemen met:

Mandy Bosma
Senior Onderzoeker
mbosma@planbureau Fryslan.nl
06 395 496 31